

Piotr Rogala*

ZARZĄDZANIE ŚRODOWISKOWE JAKO DETERMINANTA ODPOWIEDZIALNOŚCI W BIZNESIE

1. Wstęp

W roku 2003 Forum Odpowiedzialnego Biznesu wspólnie z Akademią Rozwoju Filantropii oraz Bankiem Światowym przeprowadziło badanie 500 największych polskich przedsiębiorstw¹. Jego celem było określenie miejsca koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu (SOB) w polskiej gospodarce.

Przeprowadzona ankietyzacja potwierdziła dość wysoką wrażliwość etyczną wśród menedżerów. Zdecydowana większość z nich (99%) uznała kierowanie się zasadami etycznymi w prowadzeniu swojej firmy za bardzo ważne lub ważne.

Niestety, jak wykazały wyniki ankiety, odpowiedzialność w biznesie w niewielkim stopniu łączona jest z troską o środowisko naturalne. Zaledwie 37% menedżerów wskazało ochronę środowiska jako element składowy społecznej odpowiedzialności biznesu [5, s. 5-10]. Rozkład uzyskanych odpowiedzi przedstawia rys. 1.

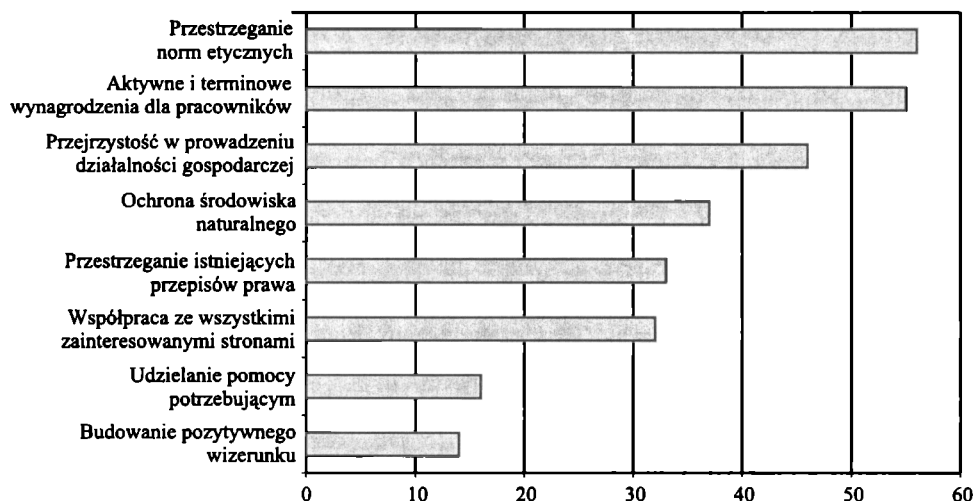
Gdyby kierować się wyłącznie tym, na którym miejscu pod względem stopnia ważności ulokowały się zagadnienia związane ze środowiskiem, można byłoby uznać wyniki przeprowadzonych badań za satysfakcjonujące. Jednak świadomość tego, że mniej więcej co trzeci menedżer łączy ochronę środowiska z odpowiedzialnością biznesu, nie napawa optymizmem.

Jeszcze bardziej niepokojące są wyniki innych badań przeprowadzonych na zlecenie Forum Odpowiedzialnego Biznesu na reprezentatywnej grupie Polaków².

* Katedra Zarządzania Jakością i Środowiskiem Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu – Wydział w Jeleniej Górze.

¹ Na ankietę odpowiedziało 170 firm z publikowanej przez „Rzeczpospolitą” listy 500 największych przedsiębiorstw.

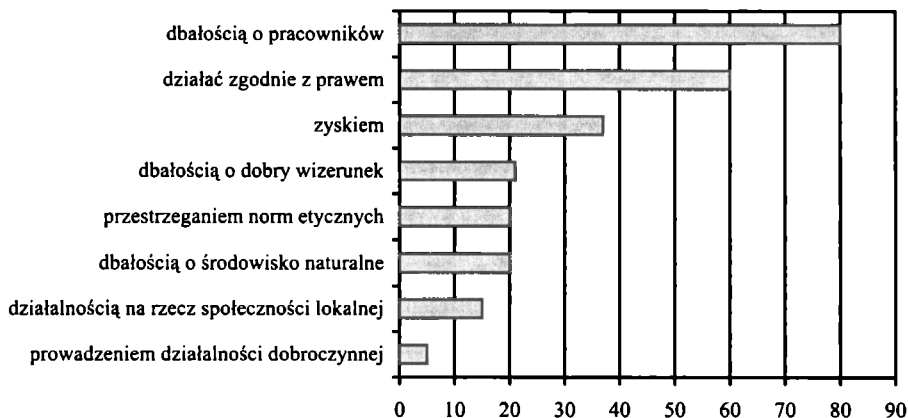
² Badanie przeprowadzono w styczniu 2003 r. na, reprezentatywnej dla dorosłej ludności kraju, próbie 1034 osób.

Rys. 1. Co rozumie Pan(i) przez działalność odpowiedzialną społecznie?

Źródło: [5, s. 10].

Na pytanie: czym przedsiębiorstwo powinno się kierować w swojej działalności (każdy ankietowany mógł podać 3 odpowiedzi) zaledwie 20% osób wskazało dbałość o środowisko naturalne (zob. rys. 2).

Rys. 2. Czym przedsiębiorstwo powinno się przede wszystkim kierować w swej działalności?

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [2, s. 4-5].

W niniejszym artykule podjęto próbę określenia miejsca zagadnień związanych ze środowiskiem w koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu.

2. Geneza i zasady społecznej odpowiedzialności biznesu

Społeczna odpowiedzialność biznesu jest stosunkowo młodą koncepcją zarządzania. Pierwsze związane z nią działania, jak np. opublikowanie Manifestu z Davos, pojawiły się dopiero w latach siedemdziesiątych. Lata osiemdziesiąte to okres rozwoju i kształtowania się tego podejścia.

W opracowaniach dotyczących SOB wskazuje się, że koncepcja ta wywodzi się z ruchu na rzecz ochrony środowiska naturalnego. Często podkreśla się, że początki kształtowania się idei społecznej odpowiedzialności biznesu sięgają: „roku 1972, kiedy to odbyła się Konferencja Narodów Zjednoczonych w Sztokholmie. Wówczas pojawiły się pierwsze znaczące sygnały zwracające uwagę na problemy ekologiczne, dotyczące postępującej degradacji środowiska. Od tego czasu coraz częściej głoszono tezę, iż jedyną drogą rozwoju społeczno-gospodarczego, nie tylko w poszczególnych krajach, ale i w skali całego świata, jest rozwój zrównoważony [...] Koncepcje zrównoważonego rozwoju ulegały różnym modyfikacjom, ale przełomowym momentem w promocji zasad zrównoważonego rozwoju było podpisanie Agendy 21 w trakcie konferencji Narodów Zjednoczonych „Środowisko i Rozwój”, która miała miejsce w czerwcu 1992 r. w Rio de Janeiro. [...] Konferencja w Rio była ważnym etapem, ponieważ proponowała pewne rozwiązania ogólne i systemowe podejście do problemów lokalnych w powiązaniu z sytuacją globalną. Znacząca była zmiana w podejściu do spraw ochrony środowiska ze strony elit politycznych i gospodarczych. Na konferencji w Rio de Janeiro wśród zainteresowanych propagowaniem idei zrównoważonego rozwoju znalazła się również Międzynarodowa Izba Handlowa (ICC). Ważną inicjatywą Izby stało się powołanie Rady Biznesu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju, obejmującej grupę kadry zarządzającej 48 największych korporacji światowych. Wynikiem pracy Rady była Karta Biznesu na Rzecz Zrównoważonego Rozwoju, która postuluje wprowadzenie w przedsiębiorstwach systemów zarządzania środowiskowego, podobnych do systemu zarządzania jakością” [6, s. 159-160].

Tabela 1. Dziewięć zasad Global Compact

Prawa człowieka	Standardy pracy	Środowisko naturalne
1. Popieranie i przestrzeganie praw człowieka przyjętych przez społeczność międzynarodową 2. Eliminacja wszelkich przypadków łamania praw człowieka przez firmę	3. Poszanowanie wolności stowarzyszania się 4. Eliminacja wszystkich form pracy przymusowej 5. Zniesienie pracy dzieci 6. Skuteczne przeciwdziałanie dyskryminacji w sferze zatrudnienia	7. Prewencyjne podejście do środowiska 8. Podejmowanie inicjatyw mających na celu promowanie postawy odpowiedzialności ekologicznej 9. Stosowanie i rozpowszechnianie technologii przyjaznych środowisku

Źródło: opracowanie własne na podstawie [6, s. 182].

Na tej bazie rozwinęła się cała koncepcja SOB. Jednym z najważniejszych przejawów wdrażania jej w życie jest inicjatywa Global Compact. Firmy zamierzające przystąpić do niej, przesyłają na adres Sekretarza Generalnego ONZ list wyrażający poparcie dla programu i zobowiązanie do włączenia zasad Global Compact do swojej misji.

Najważniejszy warunek przystąpienia to dostarczenie, przynajmniej raz w roku, konkretnego przykładu świadczącego o postępie we wdrażaniu tych zasad (zob. [6, s. 179-191]). Warto podkreślić, że spośród 9 aż 3 z nich dotyczą środowiska naturalnego (tab. 1).

3. Narzędzia społecznej odpowiedzialności biznesu

W ciągu ostatnich lat wypracowano wiele narzędzi pozwalających na realizację koncepcji społecznej odpowiedzialności biznesu. W kwietniu 2003 r. Komisja Europejska (silnie angażująca się na rzecz promocji SOB) opublikowała zestaw 18 takich instrumentów. Nie zostały w niej uwzględnione wszystkie znane i stosowane rozwiązania, można jednak uznać, że jest to lista obejmująca najważniejsze z nich. Zostały one zebrane w czterech grupach (zob. tab. 2):

1. Określające zasady postępowania – wytyczne, pryncypia, kodeksy postępowania, które w ogólny sposób wyznaczają najważniejsze cechy odpowiedzialnego biznesu. Mogą one być wykorzystywane do formalnej lub nieformalnej oceny organizacji.

2. Dotyczące systemów zarządzania oraz certyfikacji – sformalizowane rozwiązania pozwalające organizacjom nie tylko na zorientowanie swojej działalności na zagadnienia związane z SOB, ale też na wysoce wiarygodne demonstrowanie swojego zaangażowania wszystkim zainteresowanym stronom poprzez uzyskane certyfikaty lub inne formy oceny zgodności. Specyfikują one wymagania dotyczące organizacji, sposobów prowadzenia działalności i/lub produktów.

3. Zawierające zestawy wskaźników – listy mierników i kryteriów służących ocenie zaangażowania i wyników organizacji związanych z SOB.

4. Dotyczące komunikacji zewnętrznej – koncentrujące się na zasadach i sposobach komunikacji przedsiębiorstwa z zainteresowanymi stronami.

Przedsiębiorstwo pragnące realizować koncepcję społecznej odpowiedzialności nie powinno się ograniczać do wykorzystania tylko jednego z możliwych do wyboru rozwiązań/narzędzi, lecz powinno zbudować zestaw instrumentów umożliwiających pełną realizację tej idei (zob. [7, s. 322-326]).

Tabela 2. Podstawowe narzędzia SOB

Lp.	Nazwa	Opis	Stopień uwzględnienia zagadnień związanych ze środowiskiem wg Komisji Europejskiej
1. Zasady, pryncypia, wytyczne			
1	UN Global Compact	Sformułowane przez Organizację Narodów Zjednoczonych zasady Społecznej Odpowiedzialności Biznesu	✓✓✓
2	Amnesty International's Human Rights Guidelines for Companies	Opracowany przez Amnesty International przewodnik dla przedsiębiorstw dotyczący praw człowieka	–
3	Ethical Trading Initiative Base Code	Wytyczne do prowadzenia etycznej wymiany handlowej	–
4	Global Sullivan Principles	Zasady społecznej odpowiedzialności sformułowane przez L.H. Sullivana (koncertujące się na równouprawnieniu i prawach pracowników)	–
5	Organisation for Economic Co-operation and Development Guidelines for Multinational Enterprises	Sformułowane przez OECD wytyczne dla przedsiębiorstw wielonarodowych	–
6	WHO/UNICEF International Code on Marketing of Breastmilk Substitutes	Zasady promowania pokarmów dla niemowląt niekarmionych piersią	–
7	ECCRI/ICCR Benchmarks for Global Corporate Responsibility	Zestaw kryteriów określających społeczną odpowiedzialność ze szczególnym uwzględnieniem kontaktów z zainteresowanymi stronami	–
2. Systemy zarządzania, certyfikacja			
8	Social Accountability 8000	Standard określający kryteria systemu zarządzania społeczną odpowiedzialnością	–
9	ISO 9001	Norma określająca kryteria systemu zarządzania jakością	–
10	ISO 14001	Norma określająca kryteria systemu zarządzania środowiskowego	✓✓✓
11	EMAS	System zarządzania środowiskowego dostępny dla organizacji zlokalizowanych na terenie Unii Europejskiej	✓✓✓
12	EU Eco-label criteria	Zasady i kryteria ekoetykietowania produktów	✓✓
13	Forest Stewardship Council's Principles and Criteria for Forest Management	Zasady i kryteria certyfikacji lasów	✓✓

3. Wskaźniki			
14	Dow Jones Sustainability Group Index	Zestaw wskaźników bazujących na koncepcji zrównoważonego przedsiębiorstwa (<i>corporate sustainability</i>)	✓✓
15	FTSE4 Good Selection Criteria	Grupa wskaźników oceniających przedsiębiorstwo w 3 dziedzinach: środowisko, prawa człowieka, społeczna odpowiedzialność i relacje z interesariuszami	✓✓
16	Advanced Sustainable Performance Indices	Wskaźniki oceniające przedsiębiorstwo przez pryzmat zasad zrównoważonego rozwoju oraz inwestycji odpowiedzialnych społecznie	✓✓
4. Komunikacja zewnętrzna			
17	Global Reporting Initiative Guidelines	Schemat raportowania na temat wyników prowadzonej działalności w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju	✓✓✓
18	Account Ability 1000 Series	Standard określający zasady włączania zainteresowanych stron w codzienne procesy decyzyjne przedsiębiorstwa	✓

✓✓✓ – bardzo wysoki, ✓✓ – częściowy, ✓ – minimalny, – brak

Źródło: opracowanie własne na podstawie [4, s. 10-16].

4. Podsumowanie

Społeczna odpowiedzialność biznesu to koncepcja zarządzania oparta na tzw. potrójnej linii granicznej (*triple bottom line*), sprowadzającej się do stwierdzenia, że przedsiębiorstwo musi uwzględniać i odpowiednio kształtować nie tylko gospodarcze, ale także społeczne i środowiskowe skutki swojej działalności (zob. [1, s. 465-475]). W przypadku tych ostatnich dobrym przykładem jest rozwiązanie podane przez J. Lisowskiego z jednego z przedsiębiorstw budowlanych (zob. [3, s. 97-102]).

Geneza SOB oraz jej podstawowe zasady pozwalają jednoznacznie stwierdzić, że **nie można mówić o odpowiedzialnym działaniu w organizacjach nie troszczących się o środowisko przyrodnicze.**

Społeczna odpowiedzialność nie polega jednak wyłącznie na spełnieniu podstawowych standardów. Od organizacji o takiej orientacji oczekuje się podjęcia działań wychodzących poza przeciętne wymagania. W zakresie wpływu na środowisko spełnienie wszystkich wymagań prawnych to absolutne minimum. Przedsiębiorstwo działające zgodnie z koncepcją SOB powinno podejmować dodatkowe działania na rzecz środowiska. Ich realizacja może być związana ze stosowaniem rozwiązań przedstawionych w powyższym opracowaniu.

Literatura

- [1] Chryssides G.D., Kaler J.H., *Wprowadzenie do etyki biznesu*, PWN, Warszawa 1999.
- [2] Dziopa R., *Co Polacy myślą o odpowiedzialności biznesu?* „Magazyn Odpowiedzialnego biznesu” 2003 nr 3.
- [3] Lisowski J.L., *Jakość i kompleksowe zarządzanie jakością w przedsiębiorstwach wykonawstwa budowlanego w warunkach gospodarki wolnorynkowej*, Politechnika Białostocka, Białystok 2003.
- [4] *Mapping Instruments for Corporate Social Responsibility*, Komisja Europejska, Bruksela 2003.
- [5] *Menedżerowie 500 i odpowiedzialny biznes*, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2003.
- [6] *Więcej niż zysk, czyli odpowiedzialny biznes*, red. B. Rok, Forum Odpowiedzialnego Biznesu, Warszawa 2001.
- [7] Zbiegień-Maciąg L., *Eko-etykieta, czyli etyka w ekologicznym zarządzaniu firmą*, [w:] *Annales. Etyka w życiu gospodarczym*, Salezjańska Wyższa Szkoła Ekonomii i Zarządzania, Łódź 2000.

ENVIRONMENTAL MANAGEMENT AS A DETERMINING FACTOR OF RESPONSIBILITY IN BUSINESS

Summary

This article presents the considerations about relations between environmental management and Corporate Social Responsibility (CSR). On the basis of the genesis examination and basic rules of CSR the author expressed that environmental management is an inseparable part of Corporate Social Responsibility.